
*Rotterdam Institute of Private Law
Accepted Paper Series*

Drie stellingen

*M.L. Tuil**

*Published in
WPNR 2010 (6831), p. 143-145*

* Postdoc Erasmus Universiteit Rotterdam (tuil@law.eur.nl).

Abstract

In dit artikel bespreekt de auteur drie stellingen naar aanleiding van zijn proefschrift ‘Verdelingsbeslagen. Een studie naar het deelgenotenbeslag en het maritaal beslag’. Deze stellingen luiden:

- De wetgever is geen ezel.
- Na afroep is kredietruimte vatbaar voor maritaal beslag.
- Derdenbeslag op een tot de huwelijksgemeenschap behorende bankrekening dient te worden gelegd ten laste van de echtgenoot tegen wie een executoriale titel is/zal worden verkregen, en niet – zoals de Hoge Raad leert in HR 23 oktober 1998, *NJ* 1999, 130 (*Bankrekening mevrouw Van Schoonhoven*) – ten laste van de echtgenoot die het bestuur over de bankrekening voert.

Keywords

Verdelingsbeslag, deelgenotenbeslag, maritaal beslag, verdeling, beslag, huwelijksgemeenschap, kredietruimte

De originele paginanummering wordt in deze tekst aangegeven door deze tussen [] te plaatsen.

[143]

Mr. M.L. Tuil, *Verdelingsbeslagen*, Den Haag, Boom Juridische uitgevers, 2009, 497 p., ISBN 978-90-8974-101-1 Promotes: prof. mr. A.I.M. van Mierlo en prof. mr. A.J.M. Nuytinck Het proefschrift is verdedigd aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Inleiding

Het recht kent talloze gemeenschappen. Gedacht kan worden aan de huwelijksgemeenschap of de gemeenschap die bestaat tussen ongehuwd samenwonenden, maar ook aan de gemeenschappen van een personenvennootschap, een nalatenschap of die van een rederij. De verdeling van deze gemeenschap verloopt niet altijd zonder problemen. In het zicht van de verdeling kunnen de deelgenoten trachten om goederen aan de gemeenschap te

onttrekken, bijvoorbeeld door deze goederen te vervreemden of te verbergen. In die situatie kan een verdelingsbeslag uitkomst bieden. Het Nederlandse recht kent twee verdelingsbeslagen, namelijk het *deelgenotenbeslag* van art. 733 Rv en het *maritaal beslag* van art. 768 e.v. Rv. Deze beide beslagen vormen het onderwerp van mijn proefschrift. Deze beslagen worden gelegd op de gemeenschapsgoederen. Zij strekken niet – zoals een verhaalsbeslag – tot het verhaal van een geldsom, maar uitsluitend tot het behoud van een gemeenschapsgoed voor de verdeling. In mijn proefschrift onderzoek ik de werking van beide verdelingsbeslagen. Aan de orde komen vragen als: Waarop kan een verdelingsbeslag worden gelegd? Wie kan een verdelingsbeslag leggen? En: Wat zijn de rechtsgevolgen van een verdelingsbeslag? Bij de analyse van beide verdelingsbeslagen maak ik telkens een vergelijking met het verhaalsbeslag op gemeenschapsgoederen. Naast beide verdelingsbeslagen ga ik ook in op de overige conservatoire maatregelen die beschikbaar zijn in het kader van (de verdeling van) de gemeenschap, te weten verzegeling, boedelbeschrijving, bewind en gerechtelijke bewaring. Daarnaast besteed ik aandacht aan het bestuur en de verdeling van de gemeenschap en in het bijzonder aan de processuele aspecten daarvan. In deze bijdrage bespreek ik drie stellingen die ik naar aanleiding van mijn proefschrift heb geformuleerd.

Stelling 1: De wetgever is geen ezel.

Toegegeven, deze stelling is wat badinerend geformuleerd. De stelling ziet op de (ver)nietig(baar)heidsregeling van art. 3:195 lid 1 BW. Deze bepaling verklaart de verdeling waarbij niet alle deelgenoten en andere partijen wier medewerking aan de verdeling noodzakelijk is, hebben deelgenomen, nietig. Is de verdeling bij notariële akte geschied, dan is de verdeling slechts vernietigbaar. De rechtsvordering tot vernietiging verjaart één jaar nadat de verdeling ter kennis van de overgeslagen deelgenoot is gekomen (art. 3:195 lid 1 BW) en vervalft in elk geval drie jaar na de verdeling (art. 3:200 BW). Met name dit verval wordt in de literatuur als onwenselijk ervaren. Mijn stelling is dat de regeling van art. 3:195 lid 1 BW net zo min een plaats heeft in het recht als de regel van art. 1507 BW (oud), waarin de koop en verkoop van een anders goed nietig werd verklaard. Ik ben van mening dat beide regelingen op dezelfde denkfout berusten, en dat de wetgever zich daarmee twee maal aan dezelfde steen heeft gestoten.

Ik kom tot deze conclusie naar aanleiding van een analyse van het rechtskarakter van de verdeling onder het huidige recht. De wetgever heeft in 1992 gebroken met het oude stelsel van de scheiding en deling. Onder het oude recht had de enkele wilsovereenstemming tussen de deelgenoten over de verdeling goederenrechtelijk effect. Op grond van art. 1129 BW (oud) bewerkstelligde deze wilsovereenstemming dat de gemeenschappelijke goederen – met terugwerkende kracht – tot het vermogen van de verkrijgende deelgenoot gingen behoren. Levering was hiervoor geen voorwaarde.

In het huidige recht bepaalt art. 3:186 BW dat voor overgang van het aan ieder der deelgenoten toegedeelde, levering is vereist op dezelfde wijze als voor overdracht is voorgeschreven. In dit artikel kan de overeenkomst van toedeling worden ontwaard. Dat wil zeggen de obligatoire overeenkomst tussen deelgenoten waarmee komt vast te staan welke goederen aan welke deelgenoot worden toebedeeld en dus moeten worden geleverd. Hoewel in de literatuur verschillende opvattingen over het rechtskarakter van de verdeling bestaan, ben ik in mijn proefschrift tot de conclusie gekomen dat de overeenkomst van toedeling als ‘verdeling’ in de zin der wet moet worden aangemerkt.

Deze conclusie leidt tot mijn stelling. Onder het recht van vóór 1992 had de scheiding en deling directe goederenrechtelijke werking en bestond daarmee behoefte aan de in de rechtspraak ontwikkelde regel dat de scheiding en deling waarbij niet alle deelgenoten betrokken zijn geweest, nietig is. Ná 1992 bestaat voor deze regel geen ratio meer, aangezien de verdeling geen effect sorteert als die niet is gevolgd door een levering die is verricht een beschikkingsbevoegde, dat wil zeggen door een levering door alle deelgenoten en beperkt gerechtigden op een aandeel. Het opnemen van art. 3:195 lid 1 BW berust dan ook op een denkfout die vergelijkbaar is met de denkfout die de wetgever in 1838 maakte ten aanzien van de regel dat koop en verkoop van een anders goed nietig is. Onder de gelding van de Code Napoleon leidde de enkele koopovereenkomst tot de overdracht van het goed (art. 711 jo. art. 1138 CN). In dat stelsel bestaat behoefte aan de regel dat koop en verkoop van een anders goed nietig is (art. 1599 CN). Het opnemen van deze regel in art. 1507 BW (oud) is [144] echter misplaatst, aangezien de wetgever er in 1838 voor heeft gekozen het leveringsvereiste voor overdracht in te voeren. In mijn proefschrift pleit ik er dan ook voor dat art. 3:195 lid 1 hetzelfde lot ondergaat als art. 1507 BW (oud); de regel dient voor ongeschreven te worden gehouden.

Stelling 2: Na afroep is kredietruimte vatbaar voor maritaal beslag.

De verdelingsbeslagen onderscheiden zich op tal van punten van het (conservatoire) verhaalsbeslag. Dit is terug te voeren op het verschil in doel van het verhaalsbeslag en het verdelingsbeslag. Het doel van een verhaalsbeslag is het zeker stellen dat een debiteur een goed niet aan het verhaal kan onttrekken. Het doel van een verdelingsbeslag is het zeker stellen dat een goed behouden blijft voor de verdeling. Een saillant punt waar een verdelingsbeslag anders uitwerkt dan het verhaalsbeslag is de vatbaarheid van bepaalde goederen voor beslag. Een verdelingsbeslag kan ook worden gelegd op goederen die niet vatbaar zijn voor een verhaalsbeslag, zoals het bed en beddengoed dat in de gemeenschap valt (art. 447 Rv). Een ander vermogensbestanddeel waarop mijns inziens wél verdelingsbeslag – meer in het bijzonder maritaal beslag – kan worden gelegd, maar geen verhaalsbeslag, is afgeroepen kredietruimte.

De Hoge Raad heeft na een omvangrijke discussie in de literatuur geoordeeld dat kredietruimte niet vatbaar is voor verhaalsbeslag.¹ Wat *afgeroepen* kredietruimte betreft, baseert de Hoge Raad zijn oordeel op het gegeven dat de vordering die ontstaat door het afroepen van kredietruimte weliswaar een vordering is in de zin van art. 475 Rv, maar dat praktische argumenten in de weg staan aan de vatbaarheid van deze vordering voor beslag. De Hoge Raad oordeelt onder andere dat het beslag niet anders dan door een vergissing tot executie kan leiden, nu de debiteur de beslagen kredietruimte niet zal inroepen en de crediteur geen mogelijkheid heeft om dit zelf te doen. Als gevolg hiervan bestaat geen uitzicht op executie. Verstrekt de derde-beslagene per vergissing krediet ten laste van de kredietruimte, een situatie die vooral voor de hand ligt als meerdere vennootschappen op dezelfde kredietruimte zijn aangewezen, dan zou bovendien de derde-beslagene in een slechtere positie komen te verkeren dan waarin hij in zijn verhouding tot de beslagene stond, aldus de Hoge Raad.

Echtgenoten hebben belang bij het leggen van maritaal beslag op kredietruimte. Roept één van de echtgenoten voordat de huwelijksgemeenschap is ontbonden de kredietruimte in, dan ontstaat een vordering op de bank die in de gemeenschap valt (art. 1:94 lid

¹ HR 29 oktober 2004, NJ 2006, 203, m.nt. Sniijders, *Ars Aequi* 2005, 846, m.nt. Van Mierlo (*Van den Bergh/Van der Walle*).

1 BW). Na het verstrekken van het krediet kan de bank de schuld van de echtgenoot die de kredietruimte heeft ingeroepen, verhalen op de huwelijksgemeenschap. De argumenten die in het arrest *Van der Bergh/Van der Walle* ertoe leiden dat kredietruimte niet vatbaar is voor verhaalsbeslag verliezen hun waarde als zij worden toegepast op een maritaal beslag. Allereerst leidt maritaal beslag altijd tot ‘executie’, dat wil zeggen verdeling, ongeacht de vraag of de kredietruimte wordt ingeroepen of niet. Bovendien komt de bank niet in een slechtere positie te verkeren, nu de bank eenvoudig de uitbetaling van de kredietruimte kan opschorten totdat duidelijkheid bestaat over de vraag welke echtgenoot in het kader van de verdeling de ingeroepen kredietruimte zal verkrijgen. In dat kader kunnen de echtgenoten en de bank ook afspraken maken over de aansprakelijkheid en de draagplicht van de schuld die door het inroepen van de kredietruimte zal ontstaan (art. 3:179 BW).

Stelling 3: Derdenbeslag op een tot de huwelijksgemeenschap behorende bankrekening dient te worden gelegd ten laste van de echtgenoot tegen wie een executoriale titel is/zal worden verkregen, en niet – zoals de Hoge Raad leert in HR 23 oktober 1998, NJ 1999, 130 (*Bankrekening mevrouw Van Schoonhoven*) – ten laste van de echtgenoot die het bestuur over de bankrekening voert.

In mijn proefschrift heb ik ook de formele aspecten van het beslag onderzocht. In de praktijk doet zich geregeld het fenomeen voor waarin een debiteur verhaalsbeslag legt op een tot de huwelijksgemeenschap behorende bankrekening. Dit beslag kan ingevolge art. 1:95 en 96 BW zowel worden gelegd voor een schuld van de echtgenoot op wiens naam de bankrekening staat – en die dus met het bestuur daarvan is belast (art. 1:97 BW) – als voor de schuld van de andere echtgenoot. In dat geval is het de vraag wie van de echtgenoten als beslagene of geëxecuteerde moet worden aangeduid. Is dat de echtgenoot op wiens naam de bankrekening staat, of de echtgenoot die schuldenaar is? Het belang van deze vraag is gelegen in het feit dat ten aanzien van de beslagene/geëxecuteerde voorschriften als de betekening van het beslag moeten worden nageleefd (art. 475i Rv).

De Hoge Raad heeft in het arrest *Bankrekening mevrouw Van Schoonhoven* geoordeeld dat een beslag op een tot de huwelijksgemeenschap behorende bankrekening moet worden gelegd ten laste van de echtgenoot die het bestuur over die bankrekening voert. In

mijn proefschrift heb ik bepleit dat deze opvatting onjuist is. Ik ben tot deze conclusie gekomen door een vergelijking te maken tussen het verhaal zoals dat aan de orde is in het arrest *Bankrekening mevrouw Van Schoonhoven*, en het verhaal op een goed van een ander dan de schuldenaar.

[145]In de situatie waarin verhaal wordt genomen op een goed dat niet aan de schuldenaar toebehoort, volgt uit art. 435 lid 2 en 3 Rv dat een dergelijk verhaal in beginsel wordt genomen op basis van de executoriale titel die tegen de schuldenaar is verkregen. Dat houdt in dat het beslag moet worden gelegd ten laste van deze schuldenaar, aangezien hij degene is tegen wie de executoriale titel is verkregen. Het beslag op een goed dat onder het bestuur staat van de andere echtgenoot dan de aansprakelijke echtgenoot, vertoont gelijkenis met het beslag op een goed van een ander dan de schuldenaar. In mijn proefschrift verdedig ik daarom de opvatting dat hier niet anders moet worden gehandeld. De beslaglegger dient het beslag te leggen ten laste van de aansprakelijke echtgenoot. Het beslag moet dus op voet van art. 475i Rv aan hem worden betekend. Blijkt het de beslaglegger dat het goed behoort tot een huwelijksgemeenschap, dan dient het beslag op straffe van aansprakelijkheid van de beslaglegger (en niet van nietigheid van het beslag) óók te worden betekend aan de andere echtgenoot (art. 435 lid 3 Rv). Voor conservatoir beslag geldt *mutatis mutandis* hetzelfde op grond van art. 708 Rv. Mijn opvatting sluit ook goed aan op art. 1:96 lid 1 BW, dat de echtgenoot-niet-schuldenaar de bevoegdheid geeft om te verlangen dat een niet in de gemeenschap vallende schuld van de andere echtgenoot wordt verhaald op de privégoederen van die laatstgenoemde echtgenoot. Doordat het beslag aan deze echtgenoot moet worden betekend, wordt zeker gesteld dat deze echtgenoot van deze bevoegdheid gebruik kan maken.